

10. Popovych A. Osoblyvosti modelnykh navchalnykh program z ukrainskoi movy dlia 5–6 klasiv [Peculiarities of model educational programs in the Ukrainian language for grades 5–6]. Problemy suchasnoho pidrichnyka. 2021. Vyp. 27. S. 195–204.
11. Fedorenko O. Osoblyvosti formuvannia kliuchovykh kompetentnosti v uchniv z porushenniam sluhu [Peculiarities of the formation of key competencies in students with hearing impairments]. Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii 19: Korektsiina pedahohika ta spetsialna psykholohiia. 2013. Vyp. 23. S. 248–255.

УДК: 37.02: 81`24

DOI 10.25128/2415-3605.22.2.10

ОКСАНА ГУЛЯК

<https://orcid.org/0000-0002-9924-6670>
oribak@ukr.net

кандидат педагогічних наук, доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Дорошенка, 41, Львів

АКТУАЛІЗАЦІЯ ГУМАНІСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

З'ясовується сутність гуманістичної традиції в навчанні студентів іноземних мов. Обґрунтовується необхідність актуалізації гуманістичного потенціалу іноземної підготовки з метою інтелектуально-духовного вдосконалення особистості, що відбувається зокрема за рахунок реалізації творчого характеру мови, яка є зовнішнім виявом духу народу, уможливорює мислення і пізнання. Оскільки кожна мова по-своєму структурує об'єктивну дійсність, трактує пізнаваний світ, ознайомлення у процесі оволодіння іноземними мовами з іншими культурами, мовними системами та засобами інтерпретування реальності і становить гуманістичну цінність іноземної підготовки, що виводить особистість на новий рівень світосприйняття, долучає до загальнокультурного контексту, де найвищим благом є особистість, людяність, гідність, свобода вибору, верховенство права тощо. Актуальність проблеми полягає у з'ясуванні закономірностей іноземної підготовки студентів з точки зору інтелектуально-духовного розвитку особистості у процесі її професійного становлення за умов глобалізації та інтернаціоналізації сучасного суспільства, безпеку життєдіяльності якого забезпечує передусім фаховий та гуманістичний потенціал нації, який акумулюється у контексті якісної світи. Здійснено узагальнення щодо механізму реалізації гуманістичного потенціалу іноземної підготовки студентів, основоположним принципом якого повинна бути гуманізація знань, тобто звернення до такої системи цінностей та критеріїв, що проголошує ставлення до людини як найвищої цінності, захист права особистості на свободу, щастя, всебічний розвиток і прояв своїх здібностей, а також можливість самоактуалізації та самореалізації своєї сутності, підкреслюючи водночас необхідність розумного підходу до понять свободи, гідності людини, правильної поведінки та широкого спектру прав людини як основи її буття.

Ключові слова: гуманістичний потенціал, інтелектуально-духовний розвиток, когнітивно-комунікативна сфера, комунікативна культура, естетична функція мови, соціально-культурний досвід.

OKSANA HULIAK

Candidate of Pedagogical Science, Associate Professor
Ivan Franko National University of Lviv
41 Doroshenko Str., Lviv

ACTUALIZATION OF HUMANISTIC POTENTIAL OF STUDENTS' FOREIGN LANGUAGE TRAINING

The article clarifies the essence of the humanistic tradition in teaching foreign languages to students, substantiates the need for actualising the humanistic potential of foreign language training for the purpose of intellectual and spiritual enhancement of the individual, as a result of realizing the creative nature of language, which is an external manifestation of the spirit of the nation that enables thinking and cognition. Since each language structures objective reality and describes the familiar world in its own way, familiarization in the

process of mastering a foreign language with another culture, another language system and means of interpreting reality constitutes the humanistic value of foreign language training, which takes the individual to a new level of world perception in the general cultural context, in which the highest priority is personality, humanity, dignity, freedom of choice, and the rule of law, etc. Thus, the relevance of this study lies in clarifying the regularities of foreign language training of students from the point of view of the intellectual and spiritual development of the individual in the process of his professional formation under the conditions of globalization and internationalization of modern society, whose security is ensured, first, by the professional and humanistic potential of the nation, accumulated in the context of high-quality education.

In view of the demand for humanization of knowledge in the information society, the aim of this study is to highlight the need for actualizing the humanistic potential of foreign language training, which is considered through the prism of intellectual and spiritual improvement of the individual when learning foreign languages. The main tasks of the research are to clarify the essence of this potential and determine the mechanisms of its realisation, especially in the aspect of students' effective mastery of a foreign language in the process of personal and professional development, whose integral component is the improvement of cognitive-communicative and emotional-communicative spheres of personality. The methodological basis for consideration of the raised issues is the generalization of psychological-pedagogical and linguistic science about the role of language in learning and mastering socio-cultural experience, about the patterns of personality formation in the process of cognitive activity in the general cultural context.

The results of the conducted research are a number of generalizations regarding the need for filling interaction in society, in particular professional communication with a humanistic meaning, which emphasizes the humanistic and therapeutic role of communicative culture, determined by certain value norms and principles, among which the priority is the principle of self-sufficiency of the individual, and the principle of tolerance, that is a friendly attitude towards dissimilar opinions and alternative beliefs. Consequently, this determines the realization of the humanistic potential of foreign language training of students, whose fundamental principle should be the humanization of knowledge, that is, turning to such a system of values and criteria, which proclaims treating a person as the highest value, protecting the individual's right to freedom, happiness, comprehensive development and manifestation of one's abilities, as well as the possibility of self-actualization and self-realization of one's nature, emphasizing, at the same time, the need for a reasonable approach to such concepts as freedom, human dignity, correct behaviour and a wide range of human rights as the basis of human existence. At the same time, highly important is the conclusion about improvement of consciousness and self-awareness of students in the process of foreign language training by means of expanding their intelligence and freedom from stereotypes and excessive restrictions to help them realize their inner essence, having the possibility of free choice, which is the main value for humanists.

Keywords: *humanistic value, intellectual and spiritual development, cognitive-communicative sphere, communicative culture, aesthetic function of language, socio-cultural experience.*

Необхідність посилення безпеки життєдіяльності в сучасному світі детермінує усвідомлення єдності людського буття у всьому його розмаїтті на засадах гуманізму, толерантності, повернення до людино-орієнтованої моделі суспільного розвитку, поєднання цінностей індивідуальної свободи і спільної відповідальності за долю людства.

Дієвим чинником, здатним інтегрувати суспільство, долати тенденції сепаратизму, розколу, ворожнечі і ксенофобії, жорсткого економічного і політичного суперництва, завжди була якісно організована освіта, результатом якої є освіченість, що асоціюється не лише з поінформованістю у певних галузях та сферах, а передусім з відповідною якістю знань, істинність яких підтверджується практикою, а їх дієвість є результатом формування на основі знань відповідних переконань та морально-ціннісних орієнтирів особистості.

Інтегральним компонентом якісної освіти є іншомовна підготовка студентів, що спрямовує особистісно-професійний розвиток студентів при вивченні іноземної мови у площину засвоєння суспільного досвіду, культурних надбань нації, цінностей загальнолюдської культури, долучення до яких уможлиблюється передусім завдяки мові, яка невіддільна від мислення, а отже, й свідомості людини.

Власне це й становить гуманістичну цінність іншомовної підготовки, яка виводить особистість на новий рівень світосприйняття через ознайомлення з новою культурою, оскільки кожна мова, за твердженням мовознавців, по-своєму інтерпретує об'єктивну дійсність, по-своєму трактує пізнаваний світ, тим самим збагачуючи загальнокультурну традицію пізнання, що є своєрідним інструментом осягнення суті об'єктивних процесів та основою гармонійного розвитку особистості.

Гуманістична традиція у сучасній українській педагогіці, представлена такими ученими, як І. Зязюн, О. Мороз, Н. Ничкало, В. Сухомлинський та ін., визнає особистість, її перспективи як самостійну цінність і акцентує на почутті любові до людей, поваги до їхньої гідності. З точки зору гуманістично орієнтованої педагогіки освіта є могутнім фактором культури, що може змінити на краще і людину, і суспільство, створюючи відповідні умови для реалізації їхнього потенціалу.

Гуманістична традиція є основоположним принципом реалізації іншомовної підготовки студентів, зокрема коли йдеться про сутність та механізми процесу навчання іноземної мови, цілі та умови результативного оволодіння іноземною мовою, висвітлені у наукових розробках таких учених, як: В. Плахотник (свідомо-практичний підхід до навчання іноземних мов), Т. Сірик (комунікативно-функціональний метод), Н. Складенко (інтенсивний метод), О. Вишневський (комунікативно-діяльнісний), Л. Биркун (комунікативно-особистісний метод), Р. Мартинова (системно-комунікативний підхід), С. Ніколаєва (розробка змісту навчання іноземних мов, реалізація комунікативних технологій у загальноосвітній школі, індивідуалізація навчання іноземних мов, соціокультурний підхід), А. Кузьмінський (комунікативно-когнітивний підхід до навчання іноземних мов).

Метою статті є висвітлити необхідність актуалізації гуманістичного потенціалу іншомовної підготовки в сучасній вищій школі з огляду на потребу гуманізації знань у суспільстві інформаційного рівня, а також з'ясувати його сутність і механізми реалізації, зокрема щодо вдосконалення когнітивно-комунікативної та емоційно-комунікативної сфер особистості.

Актуальність цієї проблематики, на нашу думку, полягає у з'ясуванні закономірностей іншомовної підготовки з точки зору інтелектуально-духовного розвитку особистості у процесі її професійного становлення, що є одним із основних завдань освітньої підготовки в інформаційному суспільстві, життєздатність та безпеку якого забезпечує передусім фаховий та гуманістичний потенціал нації, який акумулюється у контексті якісної світи.

Дослідження вказаних питань виконано з урахуванням узагальнень психолого-педагогічної та мовознавчої наук про роль мови в пізнанні та оволодінні соціально-культурним досвідом, про закономірності формування особистості в процесі її пізнавальної діяльності та реалізацію мовою своїх основних функцій, що слугує чинником розвитку свідомості та самосвідомості особистості в процесі навчання іноземної мови. При цьому основу гуманістичного потенціалу іншомовної підготовки становлять резервні можливості людини щодо запам'ятовування, усвідомлення та спілкування, які вивільняються та активізуються під час інтенсивної мовленнєвої діяльності іноземною мовою, що значно прискорює процес оволодіння вміннями та навичками іншомовної комунікації та особистісно-професійне становлення студента загалом.

Ставлення до людини як найвищої цінності, що є сутністю гуманізму, цілком зрозуміле: тільки людина зі всього різноманіття біологічних видів свідомо вдосконалює свої технічні навички та здібності, прагне до глибшого пізнання навколишнього світу, його перетворення за законами краси та добра. Навчившись протягом багатьох століть використовувати сили природи в своїх інтересах, людина, однак, не завжди може піднятися вище свого егоїзму. Її розум та винахідливість, за допомогою яких людині вдається підкоряти природу, інколи криють в собі небезпеку, породжують нові виклики. Якщо людина в своїх діях не керується глибокою повагою до загальнолюдських цінностей, то її навички і вміння, замість того, щоб бути засобом лікування й вдосконалення соціального й економічного буття, можуть стати джерелом породження нових проблем.

Вміння залишатись у межах дозволеного і корисного, сприймати та моделювати дійсність за законами краси, справедливості, любові до ближнього, почуття міри в усьому – це те, що робить людину людиною, що становить її найвищу цінність як біологічного виду.

Різні виміри духовної сутності людини відображені в таких поняттях, як «індивід», «особа», «індивідуальність», «особистість». Індивід – це щось середнє у якісному плані, означення представника людського роду взагалі. Поняття «особа» – ознака соціальної ролі людини – передбачає поєднання певних соціальних якостей людини в різних середовищах: робочому чи навчальному колективі, вдома. Ці якості в одній і тій же людині можуть узгоджуватись, дистанціювати, навіть перебувати в конфлікті.

Поняття «особистість» асоціюється із способом буття людини в світі, із визначенням свого місця в житті суспільства, культурі. При цьому психологічними складовими особистості є її особистісні цінності, зокрема свобода, відповідальність, самостійність, гідність, життєва стратегія та життєві цілі. За твердженням психолого-педагогічної науки, саме на цьому ступені розвитку людина вперше усвідомлює себе потенційним автором свого життя, приймає персональну відповідальність за своє майбутнє. Характерними ознаками особистісного рівня розвитку людини є її здатність до самовизначення, саморозвитку та рефлексії, причому здатність до рефлексії вважається необхідною умовою автономії особистості [12, с. 6].

Принципове обмеження пізнавальних можливостей людини щодо самої себе, на думку Вознюк Н., веде до приниження та викривлення життєвих функцій самосвідомості, означаючи заперечення її можливості усвідомлювати те, що вона думає, відчуває, робить за законами добра [1, с. 50]. Схильність особистості до рефлексії – осмислення власних дій і їхніх законів, діяльності самопізнання, часом хворобливо загострених роздумів над власним душевним станом – переводить людину на наступний рівень духовного розвитку: ступінь індивідуальності, що становить глибинний сокровенний розвиток людини, її справжню суть, яку, за твердженням психологів-гуманістів, людина повинна розкрити, тобто пізнати в процесі своєї життєдіяльності з метою реалізації своїх вроджених інстинктів, здібностей, таланту, що й забезпечує «здоровий» і бажаний розвиток особистості, який асоціюється частіше з внутрішнім ростом, а не формуванням ззовні [10, с. 188].

У процесі іншомовної підготовки студентів у вищій школі формується особистість майбутнього фахівця, розкривається його індивідуальність, закладаються основи професійної культури. Будучи потужним чинником особистісно-професійного становлення молодшої людини, професійно орієнтоване навчання іноземних мов у вищій школі акцентує на формуванні таких фахових компетенцій дисципліни, як: професійно-комунікативна, дискурсивна, соціолінгвістична, соціокультурна, інформаційна, підприємницька, стратегічна, а також передбачає розвиток компетенції особистісного вдосконалення, яка імпліцитно присутня у кожній з них, оскільки усі знання та вміння, усякий досвід діяльності та повноваження передбачають особистісний розвиток і є його результатом.

Достеменно відомо, що іншомовна підготовка студентів забезпечує інтенсивний розвиток інтелектуальної та духовної граней особистості молодшої людини. Комунікативно-когнітивна природа мови у процесі її інтенсивного навчання створює необхідні умови для розвитку пізнавальних можливостей особистості, що особливо актуально з перспективи становлення професійної культури майбутніх фахівців, яка охоплює широкий спектр компетентностей та фахових компетенцій, професійно-особистісних цінностей та якостей і передбачає відповідний рівень комунікативної культури.

Культура спілкування – один із головних ціннісних критеріїв у сучасному глобалізованому світі, основна ланка концепції «нового гуманізму» – забезпечує відповідні умови для гармонізації процесів суспільного життя, яке гостро потерпає від набутого соціального імунодефіциту: браку щирості, довіри, тепла людського спілкування. Необхідність наповнити гуманістичним сенсом взаємодію в соціумі, зокрема професійну комунікацію, актуалізує гуманістично-терапевтичну роль комунікативної культури, що визначається певними ціннісними нормами, серед яких пріоритетними є визнання гідності людини (принцип самодостатності особистості), доброзичливе ставлення до «альтернативних» або несхожих думок, переконань, способів життя (принцип толерантності).

Оптимальне поєднання особистісно орієнтованого, діяльнісного, співробітницького, соціокультурного та комунікативного підходів до навчання іноземної мови в сучасній вищій школі забезпечує таку практику іншомовної підготовки студентів, яка акцентує на формуванні «мовної» особистості майбутнього фахівця, що володіє культурою спілкування, має сформовані світоглядні вміння та здатна до перманентного особистісного вдосконалення.

На нашу думку, це і становить гуманістичний потенціал іншомовної підготовки, основоположним принципом якої є гуманізація знань, тобто звернення до такої системи цінностей та критеріїв, яка проголошує цінність свободи мислення, людського досвіду та етичних цінностей. За переконанням учених-гуманістів, необхідно базуватись на щонайвищій мудрості минулого, але також потрібно розвивати нову етику, в якій будуть переглянуті системи минулого і використовуватимуться раціональні методи дослідження, що

відповідатимуть майбутньому світові, – етику, яка поважала б гідність і свободу кожної особистості, а також більш широкі інтереси людства в цілому [8, с. 6].

Для реалізації цих цілей у процесі викладання іноземної мови варто зосереджуватись на виробленні в студентів готовності здійснювати міжособистісне та міжкультурне спілкування з носіями мови. Спонукання студентів до пізнання культури країни, мову якої вони вивчають, розширює їхній світогляд, вдосконалює ціннісні орієнтації, уможлиблює репрезентацію національної культурно-історичної спадщини засобами іноземної мови.

Моделювання ситуацій діалогу культур на заняттях з іноземної мови забезпечує розвиток у студентів таких умінь міжкультурного спілкування, як:

- культурна незаангажованість, толерантність і соціокультурна спостережливість;
- готовність до спілкування та співпраці в іншомовному середовищі;
- мовна та соціокультурна ввічливість.

З метою розвитку компетенції міжкультурного спілкування у процесі іншомовної підготовки студентів потрібно активно використовувати мультимедійні технології або електронне навчання, яке прискорює набування студентами реального досвіду міжкультурного спілкування, а також вдосконалення умінь орієнтуватись у сучасному іншомовному інформаційному середовищі та використовувати комп'ютерні технології для виконання навчальних завдань, опрацювання іншомовних матеріалів, створення бази даних, презентації результатів дослідження тієї чи іншої проблеми тощо.

Як підтверджує досвід викладання іноземної мови, саме автентичний веб-матеріал є для студентів найкращим джерелом знань про іншу країну, культуру інших народів. Його регулярне опрацювання вдосконалює фонові знання студентів, забезпечує формування їхньої соціокультурної компетенції. Використання інформаційних технологій дозволяє студентам проникати в інші культури та способи життя, зближує кордони, зменшує відстані, створює відчуття, що вони можуть легко подорожувати з однієї країни в іншу без матеріальних витрат і фізичних перешкод, що забезпечує сталу мотивацію студентів до вивчення іноземних мов.

Реалізація принципу гуманізації знань у процесі навчання іноземної мови активізує розвиток таких соціально ціннісних якостей особистості, як самостійність, креативність, відповідальність.

Зрозуміло, що без активної самостійної роботи в процесі реалізації освітньо-професійної програми, зокрема іншомовної підготовки, студент навряд чи зможе стати креативною особистістю, хорошим відповідальним фахівцем. Саме самостійна діяльність молодшої людини – рефлексія, самостійне осмислення суті речей та їх закономірностей, самостійне прийняття рішень, аналіз результатів своєї діяльності – творять особистість, формують життєву позицію, оскільки найвищий рівень людської автономності і досконалості досягається тоді, коли людина самостійно і для свого ж блага відкриває закономірності оточуючого природного і соціального середовищ, при цьому межі її інтелектуального розвитку залежать від того, як дана культура сприяє їй у цьому. За твердженням американського вченого Дж. Брунера, культура формує розум, вона надає нам інструментарій для організації та розуміння наших світів у комунікативний спосіб [6, с. 3].

Самостійна робота студентів – це різноманітні види навчально-пізнавальної діяльності студентів, які здійснюються під керівництвом, але без безпосередньої участі викладача на занятті або в позааудиторний час. Це особлива форма навчання, спрямована на виконання завдань викладача, що вимагає активної мисленнєвої, пошуково-дослідницької та аналітичної діяльності. Зрештою, самостійна робота – це «будь-яка організована викладачем активна діяльність студентів, спрямована на виконання визначеної дидактичної мети у спеціально відведений для цього час» [4, с. 6].

Метою самостійної роботи студентів при вивченні іноземних мов є поглиблене оволодіння знаннями, вміннями та навичками іншомовної комунікації, а також формування самостійності як особистісної якості сучасного фахівця.

Для ефективної організації самостійної роботи в процесі іншомовної підготовки потрібно розвивати позитивне ставлення студентів до самостійної навчально-пізнавальної діяльності і на занятті, і в позааудиторний час. Таке позитивне ставлення передбачає передусім усвідомлення корисності виконуваної самостійної роботи. Наприклад, у процесі інтенсивної самостійної роботи (виконання лексичних, фонетичних та граматичних вправ і тестів, переклад текстів з

однієї мови на іншу, складання словника незнайомих слів, підготовка рефератів і доповідей англійською мовою, пошук інформації на відповідну тематику, написання творчих робіт, есе, підготовка презентацій англійською мовою тощо) студенти реально відчують вивільнення своїх резервних можливостей щодо запам'ятовування, усвідомлення та спілкування, а також користування мовою, що допомагає долати мовний бар'єр, сприяє виробленню впевненості та комунікабельності.

Виконання індивідуальних завдань під час аудиторної та позааудиторної самостійної роботи дозволяє максимально враховувати індивідуальні особливості студентів, що забезпечує значну індивідуалізацію навчання у процесі іншомовної підготовки, яка оптимізує розвиток індивідуальності студентів шляхом формування незалежності від авторитетів, готовності до самостійного вибору, ініціативності, критичності мислення, навичок рефлексії та всебічного розвитку свого «Я».

Реалізація гуманістичного потенціалу іншомовної підготовки студентів, окрім комунікативно-когнітивного аспекту, передбачає також розвиток естетичних смаків особистості при вивченні іноземної мови.

Естетичний аспект розвитку особистості при оволодінні мовою – як рідною, так і іноземною – завжди привертав увагу провідних представників психолого-педагогічної науки. В. Сухомлинський констатував: «Краса – могутній засіб виховання чутливості душі. Це вершина, з якої ти можеш побачити те, чого без розуміння і почуття прекрасного, без захоплення і натхнення ніколи не побачиш. Краса – це яскраве світло, що осяває світ, .. вона виправляє наш дух, нашу совість, наші почуття і переконання. Краса – це дзеркало, в якому ти бачиш сам себе і завдяки йому ти так чи інакше ставишся сам до себе» [5, с. 414].

У процесі навчання іноземної мови у студентів формується здатність відчувати та усвідомлювати естетичні якості мови, її ритміку, мелодійність тощо. Оскільки мова, її фонетична структура, внутрішня логіка її будови є водночас носієм естетично значимих якостей, оволодіння нею, як правило, приносить естетичне задоволення від відчуття її краси.

Ясна річ, формування естетичного смаку, який ґрунтується на естетичних якостях мови, прискорює та оптимізує іншомовну підготовку студентів, зокрема за рахунок посилення мотивації щодо оволодіння новою мовою, ознайомлення з новою культурою, що вдосконалює ціннісне відношення до навколишнього світу та емоційно-образне сприйняття реальності і тим самим гармонізує емоційно-комунікативну сферу особистості.

Дослідники питань емоційного інтелекту констатують, що гарний настрій сприяє розумовій ефективності, допомагаючи краще осмислювати інформацію й ухвалювати правильні рішення щодо складних питань; крім того, він надає мисленню гнучкості. Люди в піднесеному гуморі дивляться на інших або на події більш позитивно. А це відповідно допомагає їм бути більш позитивно налаштованими щодо досягнення мети, підсилює креативність; робить людей більш схильними до допомоги [2, с. 34]. Тому в процесі навчання іноземної мови важливо враховувати можливість реалізації емотивної функції мови, що є засобом вираження почуттів і емоцій і співвідноситься з естетичною або поетичною функцією мови – засобом вираження і виховання прекрасного. Мовознавці вирізняють спеціальні мовні засоби (емотиви), які передають емоційний стан мовця, а саме: порядок слів, еліпсис, інтонація, протяжне вимовляння звуків (чуд-о-о-во, негі-д-д-ник, *Wh* -a-a-t?) тощо [3, с. 299].

Таким чином, мовлення є завжди індивідуальним. Воно відображає не лише мовну компетенцію мовця (відбір певних елементів мови – вербальних засобів комунікації, дотримання чи недотримання мовних норм), а й його комунікативний досвід, що є своєрідним виявом вільної творчої діяльності. Індивідуальність мовлення надає мовленнєвому акту унікальності, неповторності, оригінальності. Оскільки мовлення відображає психологічний стан мовця, і його можна кваліфікувати як емоційне, схвильоване, спокійне і т. д., мовлення студентів доцільно оцінювати не лише зі змістовного, а й етичного та естетичного погляду: змістовне, пусте, правильне, неправильне, зразкове, образне, художнє, автентичне, вишукане тощо).

Неодмінною умовою забезпечення якісної результативності в оволодінні навичками іншомовного спілкування є дотримання оптимального балансу між тривалістю мовлення викладача і студентів. Якщо студенти не мають достатньої мовленнєвої практики і їх не заохочують робити це регулярно, вони можуть втратити інтерес і мотивацію до вивчення

іноземної мови. Якщо ж студенти будуть лише пасивними слухачами мовлення викладача, вони не зможуть концентрувати свою увагу і запам'ятовувати чи відтворювати почуте.

Для активізації усного мовлення студентів на занятті з іноземної мови доцільно використовувати прийом провокування. Провокування – це заохочення студентів до їх власного непідготовленого висловлювання, фрагмента мовлення, думки чи ідеї без прямої допомоги викладача. Використання такого прийому спонукає студентів до активної мовленнєвої діяльності: вони розмірковують, висловлюють свої думки, власні судження, згадуючи при цьому необхідні вербальні засоби та відповідні граматичні форми.

Викладач може використовувати провокування для повторення тематичної лексики, організації інтерактивної бесіди, дискусії на основі вивченого тексту, теми тощо. Наприклад, після опрацювання тексту, який містить нові мовні одиниці, фахову лексику, доцільно поставити такі загальні питання до всієї групи:

- What is the main idea of the article?
- What do you think are the good things about this activity? What are the bad things?
- What is the best solution to the problem of ...?
- What do you think should be done to improve the situation?
- What about the prospects for the nearest future?

Потім ці чи подібні питання студенти можуть поставити один одному, працюючи в парах або малих групах (до 5 студентів).

Водночас потрібно пам'ятати, що забезпечення належних умов для навчання студентів іншомовного спілкування, як правило, передбачає дотримання чотирьох максимумів ефективної комунікації: інформативності (висловлювання повинно бути змістовним), істинності (говорити тільки правду), релевантності (говорити тільки те, що стосується справи), ясності, чіткості (говорити коротко і зрозуміло) [7, с. 45-46].

При цьому не варто забувати про відповідність контенту іншомовної комунікації. У його основі має бути така система цінностей, критеріїв, яка утверджує цінність первинних, автономних прав людини, пропонує більш цілісне гуманно-релятивістське ставлення до основних надбань науково-технічної цивілізації. Одним словом, тематика текстів для дискусій, лексико-граматичних вправ, завдань для аудіювання, комунікативних ситуацій повинна відповідати запитам сучасного суспільства щодо сенсу життя людини за умов глобалізованого світу та безпеки її життєдіяльності за нових викликів цифрової реальності.

Отже, гуманізм, який проголошує цінність свободи мислення і залежність загальнокультурних цінностей від людського досвіду і потреб, зазвичай констатує важливість самоактуалізації та самореалізації особистості, підкреслює необхідність розумного підходу до поняття свободи, гідності людини, правильної поведінки, а також широкого спектра прав людини як основи її буття.

Реалізація гуманістичного змісту іншомовної підготовки студентів створює необхідні передумови для інтелектуально-духовного розвитку їх особистості в процесі професійного становлення, акцентуючи при цьому на необхідності здорового і бажаного розвитку, тобто передбачає виховання людини духовно і психічно здорової, що відповідно є вихованням людини і здорової фізично. Можливість інтелектуально-духовного вдосконалення у процесі вивчення іноземної мови забезпечує передусім творчий характер мови, яка за висловом видатного німецького мовознавця В. фон Гумбольдта, є органом, що творить думку, зовнішнім виявом духу народу [Цит. за: 3, с. 191].

Оскільки кожна мова транслює реальність через призму культурних надбань свого народу та його культурну традицію пізнання, опанування іншою мовою допомагає вдосконалити свідомість і самосвідомість молодій людині шляхом розширення інтелекту, вироблення нового світосприйняття, звільнення від стереотипів та надмірних обмежень для того, щоб актуалізувати та зреалізувати власну сутність, маючи можливість вільного вибору, що є для гуманістів найбільшою цінністю, і таким чином відбутись як особистість і майбутній фахівець.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вознюк Н. М. Етико-педагогічні основи формування особистості : навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 196 с.

2. Гоулман Д., Бояціс Р., Маккі Е. Емоційний інтелект лідера. Пер. з англ. Київ: Наш формат, 2019. 288 с.
3. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підручник. Київ: Вид. центр «Академія», 2003. 464 с.
4. Організація самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання: навчальний посібник / А. М. Алексюк, А. А. Аюрзанайн, П. І. Підкасистий, В. А. Козаков та ін. Київ: ІСДО, 1993. 336 с.
5. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину. Сто порад учителям. Вибрані твори: В 5-ти т. Т. 2. Київ, 1976. 668 с.
6. Bruner, J. S. The Culture of Education. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1996. 235 p.
7. Grice, G. P. Logic and conversation. In P. Cole, J. L Morgan (Eds.), Syntax and Semantics. New York, 1975. P. 41–58.
8. Kurtz P. Declaration of Interdependence: New Global Ethics. Free Inquiry. Fall 1988. Volume 08, No 4. P. 4–7.
9. Maiier, N. The methodological training of future university teachers to implement intercultural foreign language education: the competency-based approach. Advanced Education. 2017. No 8. P. 4–9. DOI: 10.20535/2410-8286.101358
10. Maslow A. Motivation and Personality. N. Y., 1954. 369 p.
11. Simon B. Does Education Matter? London: Lawrence and Wishart, 1985. 240 p.
12. Zadorozhna I. Reflective Foreign Language Teaching and Learning of University Students. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. 2017. № 4. С. 6–12. DOI: <http://dx.doi.org/10.25128/2415-3605.17.4.1>

REFERENCES:

1. Vozniuk, N. M. Etyko-pedahohichni osnovy formuvannia osobystosti: navchalnyi posibnyk [Ethical and Pedagogical Foundations of Personality Formation]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, 2005. 196 s.
2. Goleman D., Boyatzis R., McKee A. Primal Leadership: Unleashing the Power of Emotional Intelligence. Boston, Massachusetts: Harvard Business Review Press, 2013. 288 p.
3. Kocherghan, M. P. Zahalne movoznavstvo: pidruchnyk [General Linguistics]. Kyiv: Akademiia, 2003. 464 p.
4. Orhanizatsiia samostiinoi roboty studentiv v umovakh intensyfikatsii navchannia: navchalnyi posibnyk [Organization of independent work of students in conditions of intensification of studies] / A. M. Aleksyuk ta in. Kyiv: ISDO, 1993. 336 s.
5. Sukhomlynsky, V. O. Yak vykhovaty spravzhniu liudynu. Sto porad uchytelevi. Vybrani tvory: V 5-ty t. T. 2. [How to Raise a Genuine Person. A Hundred Tips for a Teacher]. Kyiv, 1976. 668 s.
6. Bruner, J. S. The Culture of Education. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1996. 235 p.
7. Grice, G. P. Logic and conversation. In P. Cole, J. L Morgan (Eds.), Syntax and Semantics. New York, 1975. P. 41–58.
8. Kurtz, P. Declaration of Interdependence: A New Global Ethics. Free Inquiry. Fall 1988. Volume 08, No 4. P. 4–7.
9. Maiier, N. The methodological training of future university teachers to implement intercultural foreign language education: the competency-based approach. Advanced Education. 2017. No 8. P. 4–9. DOI: 10.20535/2410-8286.101358
10. Maslow, A. Motivation and Personality. N. Y., 1954. 369 p.
11. Simon, B. Does Education Matter? London: Lawrence and Wishart, 1985. 240 p.
12. Zadorozhna I. Reflective Foreign Language Teaching and Learning of University Students. Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnogo pedahohichnogo universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: Pedahohika [Scientific Issues of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Series: Pedagogy]. 2017. № 4. P. 6–12. DOI: <http://dx.doi.org/10.25128/2415-3605.17.4.1>

УДК [61 : 378]–054.6 : 174

DOI 10.25128/2415-3605.22.2.11

ІРИНА ТАМОЖСЬКА

<https://orcid.org/0000-0003-0865-2380>

itamozska@ukr.net

доктор педагогічних наук, доцент
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
майдан Свободи, 4, м. Харків